

МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ

ЗАСОБИ САМО- І ВЗАЄМОКОНТРОЛЮ РІВНЯ СФОРМОВАНОСТІ АНГЛОМОВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ В АУДІЮВАННІ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ

Я. А. Крапчатова

Київський національний лінгвістичний університет

У статті наводяться та аналізуються засоби само- і взаємоконтролю рівня сформованості англомовної компетенції в аудіюванні, а саме: пам'ятки-поради для аудіювання, елементи евристичної бесіди, контрольні листи для самооцінки, тестові завдання.

Ключові слова: пам'ятки-поради, елементи евристичної бесіди, контрольні листи для самооцінки, тестові завдання.

Я. А. Крапчатова. Средства само- и взаимоконтроля уровня сформированности англоязычной компетенции в аудировании будущих переводчиков. В статье приводятся и анализируются средства само- и взаимоконтроля уровня сформированности англоязычной компетенции в аудировании, а именно: памятки-советы для аудирования, элементы эвристической беседы, контрольные листы для самооценки, тестовые задания.

Ключевые слова: памятки-советы, элементы эвристической беседы, контрольные листы для самооценки, тестовые задания.

Y. A. Krupchatova. The means of self- and peer assessment of English listening competence for future interpreters.

The article presents and discusses the means of self- and peer assessment of English listening competence, precisely listening tips, elements of heuristic discussion, self-assessment checklists, test tasks.

Key words: listening tips, elements of heuristic discussion, self-assessment checklists, test tasks.

Глобальні інтеграційні процеси в економічній, культурно-освітній і науково-технічній сферах України зумовлюють підготовку кваліфікованих перекладачів, які забезпечуватимуть досягнення порозуміння з міжкультурної комунікації, зокрема усній. Це свідчить про необхідність готувати фахівців з перекладу, здатних рефлексувати, контролювати й удосконалювати свої вміння впродовж усього життя. Очевидним є той факт, що вже на початковому ступені навчання майбутніх перекладачів у вищих навчальних закладах (ВНЗ) слід залучати рефлексію студентів, яка полягає у здійсненні самоконтролю (СК) у мовленнєвій діяльності, оскільки СК є її невід'ємною частиною: людина здатна контролювати усне мовлення за допомогою власного слуху та моторики артикуляційного апарату, писемне мовлення – за допомогою зору та механічних рухів руки тощо. Таким чином, залучення СК при здійсненні аудіювання, яке є складовою усного перекладу, сприятиме розвитку й удосконаленню мовленнєвих умінь аудіювання.

Слідом за Л. С. Виготським, І. О. Зимньою, О. В. Мусницькою, А. П. Старковим СК розглядається з двох позицій: внутрішньої та зовнішньої. Різновидом зовнішнього СК може бути взаємоконтроль (ВК). Зовнішній само- і взаємоконтроль (СВК) сприяє розвитку й удосконаленню навчальних умінь – аналізувати, осмислювати, усвідомлювати, оцінювати, а також підвищенню рівня автономії студента, оскільки акцент переноситься з навчальної діяльності викладача на рефлексивну діяльність студента. Вважаємо, що формування і розвиток умінь СВК вимагає спеціального систематичного навчання, організованого як викладачем, так і самими студентами [4].

З огляду на викладене вище **мета** цієї статті – визначити та проаналізувати рефлексивні засоби СВК рівня сформованості компетенції в аудіюванні (пам'ятки-поради, елементи евристичної бесіди, контрольні листи для самооцінки (СО), тестові завдання (ТЗ)) та їх вплив на удосконалення аудитивних умінь.

Оскільки будь-яка діяльність, у тому числі й мовленнєва, зокрема аудіювання, залежить не тільки від здібностей студента, а й від раціональних способів її виконання, необхідно забезпечити студентів засобами, що виражають їхні рефлексивні вміння та сприятимуть саморозвитку й самовдосконаленню впродовж усього життя. Такими засобами СВК рівня сформованості англійської компетенції в аудіюванні (АКА), на нашу думку, є пам'ятки, елементи евристичної бесіди та контрольні листи для СО, які передбачають вміння студента ініціювати свою діяльність, ставити адекватні цілі та завдання, здійснювати самооцінку й самокорекцію і, головне, брати *відповідальність* за самостійно прийняті рішення та їх виконання.

За В. П. Кузовльовим, **пам'ятка** – це опис того, як слід виконувати будь-яке завдання або використовувати той чи інший засіб навчання. Іншими словами, пам'ятка – це вербальна модель прийому навчальної діяльності [5, с. 15].

За Л. В. Ягеніч, яка розробляла пам'ятки для навчання аудіювання молодших школярів, пам'ятка є вербальною опорою, необхідною для навчання іншомовного аудіювання, яка допомагає учневі усвідомити послідовність виконання аудитивної справи та спонукає до СК власних дій щодо запропонованого алгоритму [7, с. 77–78].

Отже, вербальним описом послідовності сприймання аудіотексту та перевірки за допомогою ТЗ рівня розуміння сприйнятого на слух є пам'ятки, які ми пропонуємо як засіб СВК рівня сформованості АКА у майбутніх перекладачів. Починаючи з 90-х років минулого сторіччя, пам'ятки досліджувались такими науковцями, як В. П. Кузовльов, Ю. І. Пассов, А. П. Старков [4, с. 60–61]. У своїх науково-методичних дослідженнях до пам'яток зверталися Т. Г. Король, Л. В. Ягеніч та інші [4, с. 61]. Хоча, як стверджує В. П. Кузовльов, достатнього теоретичного обґрунтування пам'ятки ще не отримали, тому що часто пам'ятки, укладені для виконання одного й того самого завдання, відрізняються як змістом, кількістю операцій, так і послідовністю дій [5, с. 13–20]. Як свідчить практика викладання у ВНЗ, здебільшого пам'ятки укладаються емпірично, на основі власного досвіду їхніх авторів. Вважаємо, що цього можна уникнути, спираючись на етапи роботи з аудіотекстом (дотекстовий, текстовий та післятекстовий) та відповідні види СВК (прогностичний, процесуальний та результативний). Таким чином, кожна пам'ятка має відповідати та застосовуватись до певного виду СВК:

1) прогностичного (планувального), мета якого полягає у здійсненні мовної антиципації, передбаченні змісту аудіотексту, в умінні планувати аудитивну та навчальну діяльність, у визначенні й аналізі зон труднощів, у плануванні результатів діяльності, у порівнянні майбутньої діяльності із запланованим результатом, в оцінці прогнозувальної діяльності. Іншими словами, результат дії, перспективність її виконання вже представлені ідеальним образом у мозку людини. Забезпечує розвиток мотиваційної функції;

2) процесуального (за процесом). Посідає провідне місце в розвитку АКА майбутніх перекладачів. Завдання цього виду СК полягає у необхідності засвоєння еталонних мовленнєвих дій, які реалізуються в процесі аудіювання. Процесуальний СК є органічним компонентом мовленнєвої навички та формується паралельно і комплексно з нею. Ознакою сформованості такого СК в аудіюванні є рівень розуміння прослуханого. Виконує такі функції, як самонавчальна, самокоригувальна, розвивальна;

3) результативного (за результатом, підсумкового). Студент має засвоїти навчальні дії, спрямовані на перевірку рівня розуміння прослуханого, а саме, зіставлення отриманого результату мовленнєвої діяльності з еталоном, тобто контроль за результатом дії. Успішність формування

механізмів процесуального СВК значною мірою може визначатися і через результативний СВК. Виконує такі функції, як самодіагностична (взаємодіагностична) та самооцінювальна (взаємооцінювальна).

Традиційно пам'ятки розподіляються на декілька видів залежно від ступеня жорсткості управління діями того, хто навчається: *пам'ятка-алгоритм*, де послідовність операцій суворо фіксована; *пам'ятка-інструкція*, де пропонується бажана послідовність операцій, залишаючи студенту право вибору підходящого для нього способу виконання дії; *пам'ятка-порада*, де рекомендуються можливі способи виконання дії, але той, хто навчається, має можливість самостійно змінити цю послідовність або згорнути деякі операції; *пам'ятка-показ*, яка має на меті надати приклад виконання завдання; *пам'ятка-стимул*, що спонукає до активності за допомогою розкриття перспектив дій. Оскільки вид пам'ятки і методика роботи з нею взаємопов'язані (від виду пам'ятки залежить методика роботи з нею і навпаки), то задля розвитку навчально-стратегічної компетенції у майбутніх перекладачів, а саме для розвитку рефлексивних умінь СВК рівня сформованості АКА використовуємо **пам'ятки-поради**, метою яких є створення орієнтовного *плану* роботи з аудіотекстом в умовах прогностичного і процесуального та результативного СВК рівня сформованості АКА, який може бути змінений у результаті інтеріоризації мовленнєвих дій студента. Завдяки пам'ятці-поряді студенти краще усвідомлюють та осмислюють план здійснення аудіювання та схему здійснення СВК рівня розуміння прослуханої інформації.

Для укладання пам'ятки-поради необхідно не лише визначити номенклатуру операцій, які складуть *зміст* пам'ятки, а й приділити значну увагу тому, в якій *формі* передати цей зміст. Спираючись на поради В. П. Кузовльова щодо змісту та форми пам'ятки, ми визначили основні вимоги щодо укладання пам'ятки-поради:

– заголовок пам'ятки має відображати її сутність і водночас бути цікавим, незвичним для того, щоб викликати у студентів бажання прочитати цю пам'ятку. Інтригуюча назва пам'ятки дасть студентам можливість пізніше легко згадати її зміст;

– пам'ятка має починатися з експозиції, мета якої підготувати студентів до сприйняття основної частини (порад), дати певний “емоційний стимул”;

– вся пам'ятка має бути написана живою, образною мовою, що доступна тому віку, якому вона адресована. В пам'ятках слід, по можливості, ширше використовувати прислів'я, приказки, крилаті вирази, які гарно запам'ятовуються.

– характерною особливістю пам'ятки має бути її зверненість безпосередньо до студента, її довірливий тон.

Отже, пам'ятка має бути укладена таким чином, щоб той, хто навчається, з цікавістю читав її та охоче слідував її порадам і в результаті зміг побудувати *внутрішній план дій* роботи з аудіотекстом та *схему* СВК рівня сформованості АКА. Пропонуємо приклад пам'ятки-поради для прогностичного СВК рівня сформованості АКА.

Зразок пам'ятки-поради для прогностичного самоконтролю

Pre-listening tips

1. *Before listening to the text do the matching test task on your computer that will help you avoid difficulties while listening.*

2. *Read the instruction carefully before you start doing the test task. Be sure that you have understood it.*

3. *Pay special attention to the time given for this test task.*

4. *Read the sentences with the unknown words written in italic.*

5. *When you are doing the test task on your computer first try to match the easier words which you have understood from the context, and then the more difficult ones.*

6. *When you have matched the words to their definitions, have time to read them carefully again.*

7. Push the "Check" button to get your result and your points.
8. Find out which words were matched incorrectly. Match them in a right way.
9. Try to remember the new words.
10. Get ready for listening: take away the unnecessary things, turn off your mobile phone, get the notebook and the pen.

A JOURNEY OF A THOSAND MILES BEGINS WITH A SINGLE STEP !!!

Таким чином, застосовуючи пам'ятки-поради, укладені викладачем, студенти *обирають*, які дії використати повністю, а які можна *згорнути, усвідомлюючи* їх. На основі пам'яток-порад, укладених викладачем, студенти створюють пам'ятки-поради для СВК рівня сформованості АКА. Таким чином, студенти не лише виявляють свою *творчість*, а й *усвідомлюють* та беруть всю *відповідальність* за свої мовленнєві і навчальні дії, від яких залежить рівень сформованості їхньої АКА та іншомовної комунікативної компетенції в цілому. Пізніше вони (студенти) ще раз *осмислюють* свої мовленнєві дії.

Як альтернатива пам'яткам-порадам для аналізу, а потім осмислення й усвідомлення мовленнєвих і навчальних дій може використовуватись евристична бесіда викладача зі студентами. За допомогою цієї бесіди шляхом постановки спеціальних запитань щодо дій під час трьох видів СВК викладач спонукає студентів до аналізу їхніх власних мовленнєвих і навчальних дій. Запитаннями для рефлексії під час евристичної бесіди слугують ті ж самі дії, які описані в пам'ятках-порадах: *як зорганізуватись перед аудіюванням? Що сприяє удосконаленню вмінь сприйняття та розуміння аудіотексту? Як перевіряти та оцінювати ТЗ? Які стратегії слід використовувати під час аудіювання задля кращого сприйняття і розуміння? Що робити, якщо ви відволіклися і пропустили певну інформацію?* Відповідями студентів можуть бути: *стежити за сюжетною лінією, не звертати увагу на надлишкову інформацію, утримувати основне, групувати текст на смислові опорні пункти* тощо. Такий засіб стимулювання рефлексії студентів спонукає їх шукати рішення самостійно, свідомо, активніше та більш творчо і цим самим удосконалювати АКА. Саме тому пам'ятки-поради викладача / евристична бесіда були закладені нами для перевірки ефективності нашої методики організації СВК рівня сформованості АКА у майбутніх філологів [4, с. 130-133].

Наведемо приклад запитань евристичної бесіди для процесуального СК.

Зразок запитань евристичної бесіди для процесуального самоконтролю

While-listening questions

1. *How do you usually get ready for listening?*
2. *If it is necessary to do the test task while listening is it better to do it when you are listening or after listening to the whole text?*
3. *Why do you think you are given some time before you start listening?*
4. *Can you distract your attention for a moment and try to remind the word you don't understand?*
5. *If you missed the phrase or the idea because of some distraction what should you do?*
6. *Is it necessary to take notes while listening? What for?*
7. *What do you need to note down while listening?*
8. *Is it necessary to keep in mind the answers to all questions when you are doing the test task while listening?*
9. *How do you understand the British proverb GOOD, BETTER, BEST – NEVER REST – TILL GOOD BE BETTER, AND BETTER BEST?*
10. *Do you agree with it? Why / Why not?*

Процес формування адекватної СО – значно повільніший, аніж оволодіння будь-якими знаннями. За Загальноєвропейськими рекомендаціями з мовної освіти самооцінювання розглядається як таке, що заохочує автономне вивчення, забезпечує студентів більшим контролем їхнього навчання та поглиблює усвідомлення студентами особливостей їхнього навчального

процесу [3, с. 227]. Отже, з метою організації СВК рівня сформованості АКА, зокрема для усвідомлення й осмислення мовленнєвих і навчальних вмінь аудіювання та здійснення само- і взаємооцінювання, ми запозичили [1, 2] та адаптували **контрольні листи для СО рівня сформованості АКА** відповідно до вимог чинної Програми [6] і Загальноєвропейських рекомендацій [3]. Зауважимо, що всі вміння в контрольних листах формулюються через слова “Я можу...”, оскільки слова “знаю” і “вмію” використовуються для опису вмінь, а ми маємо на увазі *здатність* студента використовувати *мовленнєві вміння* аудіювання в комунікації і *навчальні* вміння в процесі роботи з іншомовним аудіотекстом та в процесі СВК рівня сформованості АКА. Зокрема, дескриптори мають описувати типові або наближені до них дії студентів під час прогностичного, процесуального та результативного СВК. Аналіз контрольних листів дасть студентам змогу звернути увагу на недостатньо сформовані мовленнєві та навчальні вміння у подальшій роботі з аудіотекстом.

Як зазначається у Загальноєвропейських Рекомендаціях з мовної освіти, головний потенціал самооцінювання, що в нашому дослідженні виражається в контрольних листах для СО рівня сформованості АКА, полягає у їх використанні як інструмента для підвищення мотивації та свідомості: допомогти студентам оцінити свої сильні сторони, усвідомити свої слабкі сторони й ефективніше організувати своє навчання [3, с. 191].

Рефлексія виражається не лише в результаті аудіювання, а й у плануванні та виконанні. Отже, студентів слід орієнтувати на організацію прогностичного, процесуального та результативного СВК, які втілюватимуться і в контрольних листах для СО рівня сформованості АКА. Таким чином студент матиме можливість зіставляти свої результати з поставленою метою та зовнішньою оцінкою викладача.

Контрольні листи для СО рівня сформованості АКА / *Self-Assessment Checklists of Listening Skills* запозичені нами з Європейського Мовного Портфеля [1] та з Європейського Мовного Портфеля для філологів [2] і призначені для докладного визначення рівня сформованості АКА студентом та для планування власної навчально-контролюючої діяльності. Укладання набору дескрипторів здійснювалось на основі наведених у Загальноєвропейських Рекомендаціях шкал щодо рівня B2: шкали самооцінювання мовленнєвих умінь; ілюстративних шкал для оцінювання аудіювання [3, с. 26–27, 65–68]. Зазначені дескриптори були співвіднесені та скомбіновані з тими, що представлені в чинній програмі [6, с. 48, с. 57, с. 73] щодо того ж рівня. Приклад контрольного листа для СО рівня сформованості АКА представлений в табл. 1.

Таблиця 1

Контрольний лист для самооцінки рівня сформованості англomовної компетенції в аудіюванні

Вміння АКА, які я можу здійснювати <i>Listening skills I can do in English</i>	Так, я вмію <i>Yes, I can</i>	Думка викладача <i>Teacher's opinion</i>	Я хочу навчитись <i>I want to gain</i>	Примітки <i>Comments</i>
Дата				
Я можу передбачати, про що буде аудіозапис <i>I can predict what the segment will be about</i>				
Я можу визначати настрій диктора <i>I can define the speaker's attitude</i>				
Я можу здогадатися про значення незнайомих мені слів з контексту <i>I can guess the meaning of new words from the context</i>				
...				

У першій графі наводиться перелік умінь АКА за рівнем В2.1 – В2.2. У другій графі студент робить позначку “✓”, якщо вважає, що володіє зазначеним умінням АКА, або позначку “✓✓”, якщо він / вона вважає, що це є дуже просто. У графі “Думка викладача” викладач має підтвердити або спростувати твердження власника контрольного листа. Це робить контрольний листок для СО рівня сформованості АКА не лише засобом СК і самооцінювання, а й контролю з боку викладача. При цьому оцінювання викладачем здійснюється на основі СО. У разі визначення власником контрольного листа або викладачем якогось із окреслених умінь метою навчання, у графі “Я хочу навчитись” власник контрольного листа, або викладач, або обидва мають поставити позначку “!”. Якщо набуття якогось з умінь визначається як одна з першочергових цілей, у зазначеній графі вони мають поставити позначку “!!”. Графа “Примітки” призначена для заповнення і власником контрольного листа, і викладачем. Власник контрольного листа зазначає номер та назву розділу (Unit), який, на його думку, свідчить про рівень сформованості цього вміння та бали за відповідні ТЗ для СВК, отримані на цьому занятті. В цій же графі викладач висловлює своє бачення щодо роботи власника контрольного листа на занятті і підтверджує або спростовує зазначений власником факт рівня сформованості певного вміння. Такий спосіб організації зворотного зв’язку між власником контрольного листа та викладачем сприяє унаочненню прогресу власника і допомагає здійснювати рефлексію.

За таких умов студент має можливість побачити, як він досягає поставлених цілей та прогресує у межах виучуваної теми. Таким чином, використання контрольних листів для СО рівня сформованості АКА розвиває у студента рефлексивні вміння під час постановки мети, роботи з аудіотекстом та СО в межах виучуваної теми.

Проведення СВК рівня сформованості АКА включає виконання ТЗ на дотекстовому, текстовому та післятекстовому етапах аудіювання, які корелюють, відповідно, з трьома видами СВК: прогностичним, процесуальним і результативним. На кожному етапі аудіювання виконуються ТЗ, що перевіряють окремі навички або вміння. Так, на дотекстовому етапі пропонується виконання ТЗ для прогностичного СК, які перевіряють вміння мовної та смислової антиципації. На текстовому етапі, коли задіяний процесуальний СК, перевіряються навички сприйняття і розуміння мовлення на слух (мовленнєві лексичні і граматичні навички аудіювання) та мовленнєві вміння загального, детального і вибіркового розуміння аудіотекстів. На післятекстовому етапі здійснюється результативний СВК щодо сприйняття і розуміння аудіотексту. На цьому етапі перевіряються мовленнєві лексичні і граматичні навички аудіювання, мовленнєві вміння загального, детального та вибіркового розуміння аудіотекстів також (див. табл. 2).

Таблиця 2

Кореляція етапів роботи з аудіотекстом із видами та об’єктами СВК

Етапи роботи з аудіотекстом	Види СВК	Об’єкти СВК
Дотекстовий (Pre-listening)	Прогностичний	Вміння мовної антиципації
		Вміння смислової антиципації
Текстовий (While-listening)	Процесуальний	Лексичні (граматичні) навички аудіювання
		Вміння глобального (детального, вибіркового) розуміння аудіотексту
Післятекстовий (Post-listening)	Результативний	Лексичні (граматичні) навички аудіювання
		Вміння глобального (детального, вибіркового) розуміння аудіотексту

Для перевірки рівня сформованості компетенції в аудіюванні студенти виконують ТЗ, які мають таку структуру: інструкція, зразок, виконання завдання, СК / ВК, еталон. Для реалізації СВК були використані ТЗ на електронних носіях інформації, де зворотний зв'язок здійснюється за допомогою комп'ютерної програми-оболонки "Hot Potatoes", і ТЗ на паперових носіях, де зворотний зв'язок здійснюється партнером по роботі. Зробивши огляд комп'ютерних програм, що використовуються для перевірки досягнень студентів, таких як "Knowing", "Мастер Тест", "CyberTest", "Self Test Office", "Екзамен", "Test Creator", "SW-Learn", "Tester 85", "Hot Potatoes", ми дійшли висновку, що остання включає основні типи і види ТЗ, загальноприйняті в методиці навчання іноземних мов (ІМ), зручна та проста у використанні, легко наповнюється і доступна для викладача, який не володіє мовою програмування. Для ВК використовуються ТЗ з ключами на паперових носіях. Студенти обмінюються виконаними ТЗ та перевіряють їх за допомогою наданих ключів. Потім виставляють бали за 100-бальною системою оцінювання відповідно до зазначеної вище програми-оболонки.

При розробці ТЗ дотримуємося вимоги щодо їх подання, так званої зовнішньої валідності тесту (*face validity*). Під нею розуміється формулювання завдання коректною (без орфографічних і друкарських помилок), наближеною до автентичної мовою. Вигляд ТЗ не може залишати сумнівів у здатності перевірити саме те вміння, на яке спрямована інструкція [4, с. 53]. Крім того, розробляючи ТЗ для СВК рівня сформованості АКА, дотримуємося основних вимог, які висуваються до ТЗ у методиці навчання ІМ [4, с. 52–53]:

- 1) відповідність складності ТЗ програмним вимогам та рівню за Загальноєвропейськими рекомендаціями В2;
- 2) наявність ситуативності та проблемності ТЗ;
- 3) забезпечення максимально можливого ступеня комунікативності ТЗ, тобто ТЗ спрямовує тестованого на вирішення певного комунікативного завдання аудіювання, яке було б адекватним природі мовленнєвого спілкування в реальній комунікативній ситуації;
- 4) забезпечення достатнього рівня мотивації (цільова установка, цікавий зміст, приваблива форма тощо);
- 5) чітке, зрозуміле, недвозначне формулювання інструкції;
- 6) автентичність ТЗ (мовний і мовленнєвий матеріал);
- 7) спрямованість ТЗ на перевірку одного об'єкта СВК тощо.

Для СВК рівня сформованості АКА використовуємо таке комбінування типів і видів ТЗ:

- 1) ТЗ альтернативного вибору: у визначенні правильності / неправильності твердження;
- 2) ТЗ множинного вибору: а) у відповіді на запитання; б) у заповненні пропусків / доповненні;
- 3) ТЗ перехресного вибору: а) у зіставленні / встановленні відповідності; б) у впорядкуванні;
- 4) ТЗ з вільноконструйованою відповіддю: а) у відповіді на запитання; б) у заповненні таблиці / кросворду; в) у заповненні пропусків заданими лексичними одиницями (*banked gap filling*) / за відсутності заданих лексичних одиниць (*open gap filling*) / доповненні.

Підсумовуючи викладене вище, відмічаємо, що основною передумовою організації та проведення СВК рівня сформованості АКА є залучення рефлексії студентів, що втілюється у засобах СВК, зазначених вище. Вони не лише покращують якість засвоєння матеріалу та підвищують мотивацію, а й сприяють швидшому виконанню ТЗ для СВК рівня сформованості АКА та здатності до самостійного аналізу власних мовленнєвих дій. У ході експериментального дослідження було підтверджено, що чим вищий ступінь залучення рефлексії, тим успішніше відбувається сприйняття і розуміння мовлення на слух та удосконалення АКА [4, с. 125–133].

ЛІТЕРАТУРА

1. Европейський мовний портфель для філологів : (преподавателей языка, письмен. и устн. переводчиков): В 3-х ч. Ч.2. Языковая биография. Ч.3. Досье / [сост. К. М. Ирисханова]. – М. : МГЛУ, 2003. – 75 с.

2. Европейский Языковой Портфель : предложения по разработке / [И.Крист, Ф. Дебюзер, А. Добсон и др. ; пер. с англ. Е. Н. Гром, Н.Г.Соколовой, Е. В. Смирновой]. – М. : Еврошкола, 1998. – 155 с.
3. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / [науковий редактор українського видання доктор пед. наук, проф. С. Ю. Ніколаєва]. – К. : Ленвіт, 2003. – 273 с.
4. Крапчатова Я. А. Методика організації само- і взаємоконтролю рівня сформованості англomовної компетенції в аудіюванні у майбутніх філологів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Крапчатова Ярослава Анатоліївна // К., 2014. – 266 с.
5. Кузовлєв В. П. Памятка как средство развития учебных умений и универсальных учебных действий / В. П. Кузовлєв // Иностранные языки в школе. – 1986. – № 2. – С. 13–20.
6. Програма з англійської мови для університетів / інститутів (п'ятирічний курс навчання) : Проект / [Ніколаєва С. Ю., Соловей М. І. (керівники), Головач Ю. В. та ін.] – К. : The British Council, 2001. – 246 с. – англ.
7. Ягеніч Л. В. Формування у молодших школярів стратегічної компетенції в процесі навчання англomовного аудіювання : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Ягеніч Лариса Вікторівна. – К., 2007. – 212 с.
8. Lifelong Learning : [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/actionlines/LLL.htm>
9. Manual Relating Language Examinations to the CEFR Council of Europe : [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://relex.ecml.at/Resources/tabid/1231/language/en-GB/Default.aspx>